

Василь Мельниченко (м. Черкаси)

Звітно-виборна конференція Черкаської обласної організації НСКУ

28 квітня 2016 року в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького відбулася V звітно-виборна конференція Черкаської обласної організації Національної спілки краєзнавців України.

Делегатів конференції привітав ректор університету, доктор економічних наук, професор О.В. Черевко, зазначивши, що сучасне краєзнавство є важливим і дієвим засобом національно-патріотичного виховання. Особливої актуальності набуває всебічне вивчення минулого нашого краю – Черкащини, унікального історико-культурного регіону держави, з яким пов'язано багато героїчних сторінок української історії.

У звіті правління, з яким виступив його голова, професор В.М. Мельниченко, констатувалося, що на сьогодні членами творчої спілки є понад 100 краєзнавців Черкащини, які на професійній основі досліджують минуле і сучасне краю, ведуть активну просвітницьку роботу. Найповніше у Спілці представлені працівники освіти і культури, вони складають 52% членів Спілки. 6 членів Спілки мають почесні звання України. Понад 25 членів Спілки обиралися чи обрані депутатами рад різних рівнів. Наявність 12 докторів наук і 26 кандидатів наук засвідчує значний науковий потенціал організації.

Кількісно найбільшими є Лисянська (14), Золотоніська (9), Кам'янська (8) та Смілянська (7) організації. Серед первинних осередків – найбільш чисельні в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького (15), Уманському державному педагогічному університеті (9), Черкаському державному технологічному університеті (9). Напередодні конференції до правління поступило 6 заяв про вступ до Спілки з національного історико-культурного заповідника «Чигирин».

Показово, що в роботі обласної організації беруть активну участь і наші земляки за межами області. Приклад: доктор історичних наук, професор Національної академії внутрішніх справ

України Володимир Михайлович Щербатюк. Живе і працює в Києві, але не пориває з рідною Лисянщиною, очолює районну організацію Спілки, багато робить для розвитку краєзнавства. Журналіст Віктор Петрович Козоріз проживає в Харкові, але як член Спілки перебуває на обліку у Драбівській районній організації, досліджує історію краю і свого рідного села Великий Хутір, створив і підтримує історико-краєзнавчий сайт села.

Наведені дані дають підстави для висновку про те, що краєзнавство Черкащини зробило помітний крок у своєму організаційному зміцненні і налагодженню системної роботи в сучасних умовах. Незважаючи на виключно громадський характер, відсутність штатних працівників, приміщення і майна, правлінню обласної організації Спілки вдалося сформуванати осередки, чи, принаймні, мати своїх представників майже в усіх містах і районах.

Процес розбудови обласної і місцевих організацій відбувався і відбувається демократично, на виключно добровільних і доброзичливих засадах. Головний критерій при прийомі до Спілки сформульовано у Статуті та «Кодексі професійної етики краєзнавця» – зацікавленість у розвитку українського краєзнавства, як важливої галузі духовної культури держави, «патріотизм, професійність, принциповість, послідовність, незламність духу та наполегливість» у краєзнавчих справах. Результатом індивідуальної чи колективної творчої діяльності краєзнавців мають бути твори, окремі публікації чи видання, що становлять культурно-історичну, духовну або наукову цінність.

Правління у звітному періоді зосереджувало свою увагу на координації діяльності місцевих організацій і окремих дослідників, підвищенні професійності краєзнавчих пошуків. Надавалася допомога у консультуванні та розробці конкретних тем, проведенні просвітницько-виховних заходів. Ці питання були покладені в основу роботи, періодично обговорювалися на засіданнях президії.

До найбільш вагомих загальнообласних справ, які у звітному періоді вдалося реалізувати правлінню можна віднести організацію і проведення чотирьох науково-краєзнавчих конференцій «Черкащина в контексті історії України», які ми започаткували ще у 2003 році. Вдалося видати окремими збірниками матеріали IV конференції,

присвяченої 195-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка та VII, присвяченої 60-річчю утворення області та 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка (у двох частинах). Частково вдалося опублікувати матеріали V конференції до 65-річчя Перемоги. Відредаговані і підготовлені до друку матеріали VI конференції 2011 року з історії міста Черкаси не видані, оскільки тодішня міська влада не спромоглася виконати свої обіцянки.

Черкаська обласна організація виступила ініціатором проведення масштабної всеукраїнської конференції «Краєзнавча Шевченкіана України» на базі Шевченківського національного заповідника у Каневі в жовтні 2014 року. Її матеріали теж видано окремим збірником.

У конференціях взяли участь краєзнавці з усіх міст і районів області, працівники музеїв, архівів, історико-культурних заповідників, вчителі, студентська і учнівська молодь, представники громадськості, науковці, в тому числі Інституту історії України НАН України. Проведення таких конференцій схвально сприймається громадськістю, передусім освітянською. Їх проведення та публікація збірників матеріалів надає системності і науковості дослідженням історії краю. На пленарних і секційних засіданнях конференцій мали змогу виступити з доповідями і повідомленнями та опублікувати свої матеріали близько 200 учасників.

Крім того обласна організація Спілки виступала співорганізатором багатьох інших історико-краєзнавчих конференцій всеукраїнського та міжнародного рівня. Зокрема, історичних читань «Українська козацька держава: шляхи історичного розвитку», «Актуальні проблеми археології, історії та історичного краєзнавства Буго-Дніп-

ровського межиріччя» в Умані, присвячену 110-річчю відомого українського краєзнавця Г. Ю. Храбана. Разом з Державним архівом Черкаської області та обласним краєзнавчим музеєм проведено круглий стіл «Використання архівних матеріалів в історико-краєзнавчих дослідженнях».

У звітному періоді члени правління виступили організаторами і співорганізаторами проведення багатьох просвітницько-виховних краєзнавчих заходів. Названо окремі з них, які характеризують форми і тематику просвітницької роботи. Так, 25 жовтня 2010 року на базі відділу краєзнавчої літератури обласної бібліотеки імені Т. Шевченка проведено історичні читання, присвячені 90-річчю відомого краєзнавця Черкащини М.Ф. Пономаренка.

23 грудня 2011 року в Черкаському обласному краєзнавчому музеї відбулися Смиренківські краєзнавчі читання, присвячені 220-річчю від дня народження Федора Степановича Смиренка та 190-річчю від дня народження Платона Федоровича Смиренка – представників славної родини Смиренків. 26 березня 2013 року у Черкаському обласному краєзнавчому музеї відбулися краєзнавчі читання, присвячені 115-річчю від дня народження видатного українського хірурга Олексія Сидоровича Коломійченка, уродженця міста Шпола. 500-річчю заснування міста Чигирин була присвячена історико-краєзнавча конференція, що відбулася на базі Суботівської загальноосвітньої школи 27 квітня 2012 року.

Особливо насиченим був 2014 рік – рік 25-річчя обласної організації Спілки краєзнавців. У травні у науковій бібліотеці імені Максимовича нашого університету відбулася презентація книги Почесного краєзнавця України І.С. Городинця із села Безпальча Драбівського району «Пам'ять не згасне». У вересні в обласній бібліотеці для юнацтва імені Василя Симоненка пройшов щорічний Тиждень краєзнавства під назвою «Я починаюсь з отчої землі». Він приурочувався 60-річчю утворення Черкаської області.

У листопаді в Черкаському державному технологічному університеті відбувся круглий стіл «Пам'ять єднає», присвячений Дню Гідності та Свободи і Дню пам'яті жертв Голодомору та політичних репресій. В редакції газети «Нова доба» відбулася прес-конференція обласної організації НСКУ для засобів масової інформації, на якій журналісти були проінформовані про роботу Спілки, плани краєзнавців на перспективу.

У жовтні 2015 року в обласній бібліотеці відбувся вечір «Михайлом освячені» про лауреатів обласної краєзнавчої премії імені Максимовича.

Інші просвітницькі заходи Спілки краєзнавців у звітному періоді присвячувалися пам'ятним датам і відомим людям нашого краю. Їх активними організаторами виступали члени правління: Борщ М.І., Голиш Г.М., Демченко Л.Т., Клименко Т.А., Лазуренко В.М., Михайлюк Ю.М., Нераденко Т.М., Страшевич В.Б., Щербина М.М.

Чимало цікавих і суспільно значимих справ ініціювали члени Спілки у містах і районах області. У Кам'янському районі, наприклад, з 2004 року проводяться шкільні і районні тематичні науково-краєзнавчі конференції, організатором яких виступає голова районного осередку О.Г. Шамрай. За наслідками конференцій видаються збірники «Джерело». Такі ж конференції проводяться також в Чигиринському районі, в проведенні яких допомогу землякам надає В.М. Лазуренко. В місті Сміла в організації конференцій бере участь В.І. Нікіфоров.

У Лисянському районі нагромаджено досвід проведення науково-просвітницьких заходів за участю науковців Києва, Черкас та інших міст України. Їх генерує присутній тут В.М. Щербатюк. Впродовж тривалого часу лисянські краєзнавці видають свій часопис «Добридень». У Звенигородці теж виходить краєзнавчий часопис «Спадщина».

З ініціативи Драбівської організації на сесії районної ради затверджено програму розвитку краєзнавства та засновано щорічну краєзнавчу премію імені відомого місцевого краєзнавця І.І. Городинця.

В Уманському педагогічному університеті науково-дослідну лабораторію «Історичне краєзнавство Уманщини» очолює член Спілки Т.В. Кузнець. Започатковано дослідницький проєкт «Сторінки усної історії Уманщини», в рамках якого опубліковано п'ять збірників спогадів про голодомор в Україні, періоди колективізації, нацистської окупації, про визначних людей уманських сіл.

Первинний осередок Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького започаткував проведення добродійної акції «Спілка краєзнавців – сільській бібліотеці», під час якої збираються книги для передачі їх сільським бібліотекам.

Важливою складовою роботи Спілки є видавнича справа, оскільки матеріалізовані в книгах наслідки краєзнавчих досліджень стають цінним джерелом інформації і знань про рідний край не тільки для сучасників, а й для прийдешніх поколінь. Виділяється фундаментальна колективна історико-документальна книга про минуле і сьогодення села Криві Коліна Тальнівського району, у якій відображені героїчні і трагічні сторінки історії цього села, як уособлення історичної долі усього українського селянства.

У Чорнобаївському районі за підтримки органів влади і обласної організації Спілки реалізується програма видання комплексної 3-томної праці з історії усіх без винятку населених пунктів району. Вже побачили світ два томи. Ініціатором і автором цього унікального видання є член НСКУ, Почесний краєзнавець України М. В. Приліпко.

Добрим прикладом для наслідування стала підготовлена і видана Г.М. Голишем науково-краєзнавча книга «Крізь терни і епохи. Історія і сучасність Чапаєвської школи». Нею, по суті, утверджується самостійний напрямок краєзнавчих досліджень – історія навчальних закладів краю.

Тематика літератури, виданої членами Спілки, надзвичайно різноманітна. Археології Черкащини і туристичним маршрутам краю, присвячені книги Т.М. Нераденко, історії спорту, культури та архітектури – В.Б. Страшевич, топоніміці – М.М. Щербини, історії Середньої Наддніпрянщини – А.Ю. Чабана, легендам і переказам Городищини – Т.М. Горідько, історії селища Буки – Ф.Ф. Білецький, Шполи – В.В. Шевчук. Шевченківську тематику впродовж багатьох років розробляють Р.В. Танана, В.В. Дзима і О.В. Білокінь.

Як позитивне явище ми розглядаємо започаткування енциклопедичних краєзнавчих видань. Грунтовністю і належним науковим апаратом вирізняється «Довідник з історії Лисянщини». Подібні видання підготовлені в Звенигородці та Корсунь-Шевченківському. Завершується робота над створенням унікального наукового видання, яким будуть пошановані краєзнавці краю різних поколінь – біобібліографічний довідник «Краєзнавці Черкащини».

Висвітленню історико-культурної спадщини краю та роботи осередків Спілки сприяє відкритий у 2010 році Інтернет-сайт обласної організації

«Краєзнавча Черкащина». Він отримав схвальну оцінку громадськості. Його відвідало понад 400 тисяч шанувальників краєзнавства. Власні сайти мають Кам'янська і Лисянська організації.

Аналізуючи розвиток краєзнавчого руху, значалося у доповіді В.М. Мельниченка, ми усвідомлюємо і переконуємось на практиці, що його дієвість значною мірою залежить від налагодження спільної роботи з різними організаціями і установами, що зумовлено громадським характером нашої Спілки. Виходячи саме з цього правління будувало свою роботу у звітному періоді.

Багато цікавих і суспільно значимих справ проведено спільно з обласним краєзнавчим музеєм, Державним архівом області, обласною бібліотекою імені Шевченка, обласним відділенням Малої академії наук, університетами ім. Богдана Хмельницького, Черкаським технологічним та Уманським педагогічним, національними заповідниками Шевченківським у Каневі та «Чигирин», закладами освіти і культури. Члени Спілки беруть участь у роботі консультативно-дорадчих комісій при органах державної влади, всіляко підтримують заходи, спрямовані на збереження та популяризацію історико-культурної спадщини та природних багатств краю.

Найбільш важливими завданнями ближчого часу є, передусім, участь у роботі, пов'язаній з підготовкою до 100-річчя Української національної революції 1917–1921 рр. Обласна організація спільно з Державним архівом області, університетами та заповідниками планує видати збірник документів до цієї дати, провести науково-краєзнавчу конференцію, інші науково-просвітницькі заходи. Конкретними справами тут може бути створення або оновлення музейних кімнат і музеїв, написання історико-документальних нарисів про події того часу на Черкащині, виступи в засобах масової інформації.

Важливий напрямок роботи – домогтися, щоб кожен населений пункт, будь то місто, чи село, мав свою писану історію. Слід продовжувати роботу з вивчення і популяризації життя і діяльності відомих уродженців краю, повертати імена наших земляків, чиї імена були незаслушено викреслені із народної пам'яті.

У сучасному краєзнавстві набуває розвитку такий напрямок як історія повсякденності. Мова йде про олюднення історії, намагання побачити

просту пересічну людину з її повсякденними проблемами (побут, житло, харчування тощо).

Необхідно виходити з ініціативою розроблення та прийняття програм розвитку краєзнавства в містах і районах. Особливої уваги потребують пам'ятки архітектури і археології.

Необхідно пропагувати і саме краєзнавство, його суспільну значимість. Ми повинні пошанувати людей, які безкорисно займаються краєзнавством, увічнювати пам'ять тих, хто самовіддано трудився на краєзнавчій ниві у минулому. Є немало прикладів гідних наслідування. В Золотоноші краєзнавчий музей і вулиця носять ім'я М.Ф. Пономаренка, у селі Великий Хутір Драбівського району – ім'я О.А. Дорошенка, а районна премія ім'я І.С. Городиця, названі вулиці іменами краєзнавців: М.А. Шкаліберди і К.Н. Гудзенка – у Кам'янці, О.А. Найди – у Чигирині. Увійшли в історію як почесні грома-

дяни міст і сіл краєзнавці П.П. Соса (Черкаси), К.Н. Гудзенко (Кам'янка), І.І. Сорокопуд (Канів), І.І. Волошенко (Монастирище), Г.Х. Коваль (Городище).

Делегати конференції закликали усіх дослідників Черкащини і надалі докладати зусиль, щоб краєзнавство в усіх його формах продовжувало розвиватися, вносячи вагомий внесок у справу відродження духовності, історичної пам'яті, виховання у громадян, передусім у молоді, любові до рідного краю, почуття національного патріотизму, готовності захищати свободу і незалежність Української держави.

Делегати конференції обрали новий склад правління обласної організації НСКУ. Його головою обрано В. Мельниченка, заступниками – М. Борща, С. Корновенка і В. Лазуренка, відповідальним секретарем – О. Яшан. Головою ревізійної комісії обрано О.Г. Шамрая.